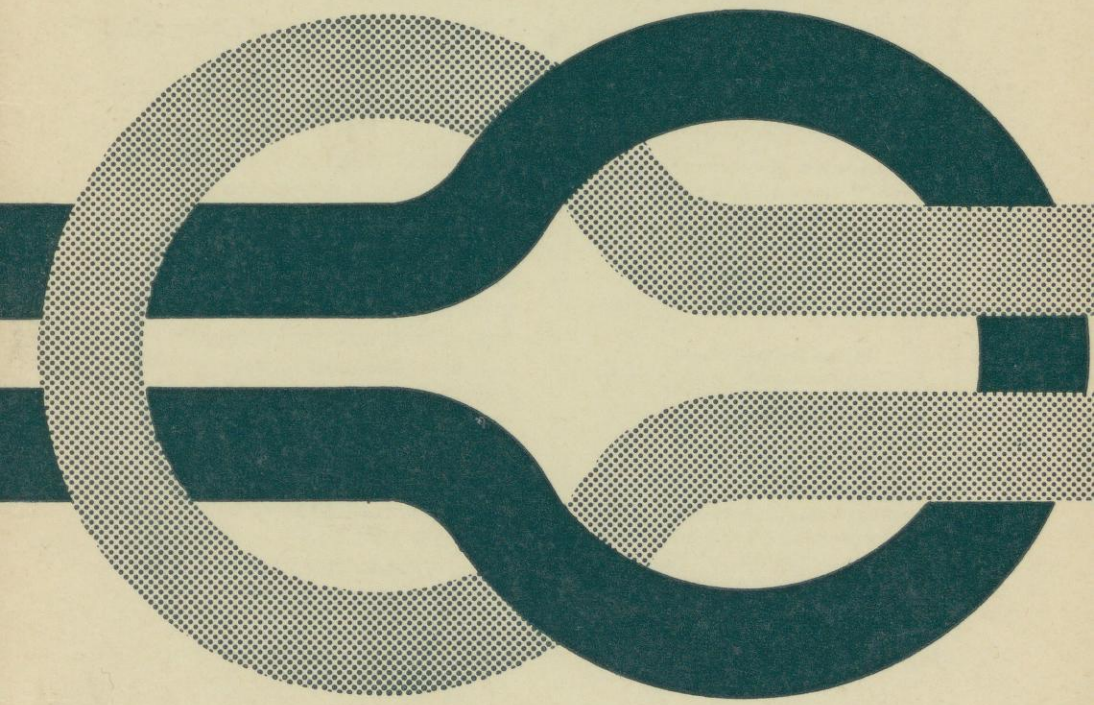
UNIVERSITETSBIBLIOTEKET I OSLO

23. årg. - 1977 - Nr. 2

Rapport

SAMORDNINGSRÅDET FOR
ÅNDSSVAKESAKEN I NORGE

280
280
60

Rapport (tidl. Hjertebladet)

UTGIVER: SAMORDNINGSRÅDET FOR ÅNDSSVAKESAKEN I NORGE
SEKRETÆR: ADVOKAT KAARE JØNSBERG, TORGGATEN 10, OSLO 1

Redaktør: Åse Staude
Redaksjonskomité: Samordningsrådets Arbeidsutvalg — Knut Werner

Henvendelser angående abonnement og adresseforandringer skjer til forretningsføreren — **Lars A. Koppen, Bølerskogen 48, Oslo 6.**

Innbetaling for abonnement til **postgirokonto nr. 9473, bankgirokonto nr. 6222.05.01081** eller til forretningsføreren. Bladet kommer med 6 nummer i året. Kontingenten er kr. 15,— pr. år.

Henvendelser ang. annonser og betaling for disse skjer til **Aug. Hanssens Forlag, Ø. Slottsgt. 5, II etg., Oslo 1.** Bankgiro nr. 7001.05.01928.

Manuskripter til «Rapport» sendes redaktør **Åse Staude, Homans vei 18, 1310 Blommenholm.**

Følgende organisasjoner er tilsluttet Samordningsrådet for åndssvakesaken i Norge:

Det Norske Diakonforbund
Nasjonalforeningen for Folkehelsen
Norges Bondekvinnelag
Norges Husmorforbund
Norges Røde Kors
Norsk Lærerlag
Norsk Folkehjelp
Norske Kvinners Sanitetsforening
Åndssvakesakens bestyrerforening
Skolestyrerkollegiet ved skoler for psykisk utviklingshemmede
Norsk Sykepleierforbund
Redd Barna

I DETTE NUMMER:

Tannhelsen hos psykisk utviklingshemmede er sterkt forsømt
SOR's årsmøte
Vinteridrettsleker med deltagerånd
Vi minner om kontingenten
Utviklingshemmedes søsken tar opp felles problemer
Hjelpepleiere uten utdannelse får nytt tilbud om opplæring
Kongens heder til Alfhild Hansson
Nye aktiviteter skal innlemmes i en utbygget hjemmesykepleie
Eriksdag på «Lia»
Historien om et opplæringstilbud til fire hjerneskadde barn i Østfold
Opplæring av foreldrekontakter — et nytt hjelpetiltak for hjemmeboende funksjonshemmede
8550 barn og voksne i omsorg
Ridder av 1. klasse
Vi — de heldige
Integrering av handicappede hovedoppgave for speiderne
Landet Rundt

Tannhelsen hos psykisk utviklingshemmede sterkt forsømt

900 pasienter over 15 år mangler én eller flere fortenner i våre institusjoner

Skal de psykisk utviklingshemmede ha mulighet til å opprettholde en like god tannhelse som andre, må de få et mer omfattende tilbud både når det gjelder forebyggende tannhelsearbeid og behandling. Bare ca. 60 pst. av institusjonsklientellet får regelmessig behandling. De fleste sentralinstitusjoner har egne tannklinikker, men de har ofte stått tomme på grunn av ubesatte tannlegestillinger. Tannbehandling i narkose er nødvendig for en stor del av klientellet. Denne service er lite utbygd i Norge, og foreløpig er Emma Hjorths Hjem den eneste institusjon, som kan tilby denslags tjeneste, uten å måtte henvise pasientene til andre behandlingssteder.

I St.melding 111 om folketannrøkta er behandling av psykisk utviklingshemmede bare såvidt nevnt, og i St..melding 88 er tannpleien viet liten omtale.

Amanuensis Bjarne Svatun ved Odontologiske klinikker i Oslo har i 1972—73 foretatt en landsomfattende undersøkelse ved 38 institusjoner, hvor over 4000 pasienter mellom 5—45 år har fått sin tannstatus belyst. — Tannhelsen hos de psykisk utviklingshemmede er sterkt forsømt, sier han i denne samtalen med «Rapport».

— Psykisk utviklingshemmede alene vanskeliggjør både behandling og forebygging av tannsykdommer. Og problemene blir særlig store hos pasienter som har andre lidelser i tillegg. Omkring 1/3 har epilepsi, like mange har cerebral parese — og psykiatriske lidelser er meget utbredt.

— Tannsykdommer har ofte et voldsomt omfang, først og fremst fordi fysisk og/eller psykisk handicap forhindrer en effektiv munnhygiene. Bruk av beroligende midler og medikamenter mot epileptiske anfall medfører økt karies og spesielle tannkjøttlidelser. Pasienter med Down's syndrom, de mongoloide, er spesielt utsatt for betennelser som ofte medfører tannløsning og tanntap i tidlig alder.

Forebygging er viktig

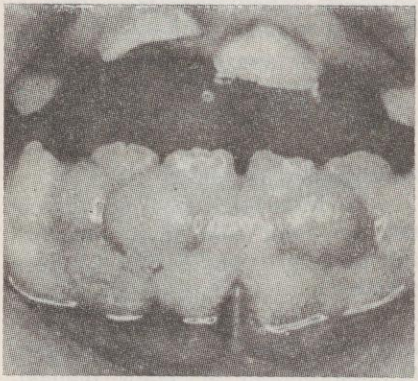
— Undersøkelse har vist at ca. 900 pasienter over 15 år, bosatt i institusjoner, mangler én eller flere fortenner, sier amanuensis Svatun. — Tap av tenner er vanskelig å erstatte for denne pasientgruppen. Narkosetilbudet er svært mangelfullt. Ved broarbeider må dessuten pasienten i narkose to ganger like etter hverandre, og dette er ikke

Trygg atmosfære er avgjørende for en vellykket behandling. (S.Å. nytt.)

tilrådelig. Proteser er heller ikke aktuelt for den svakeste gruppen.

— Derfor må forebyggende tiltak intensiveres. Skikkelig munnhygiene er svært tidkrevende for et presset og mangelfullt pleiepersonale og blir ofte neglisjert. I samarbeid med Oslo kommune har vi i år fått tilsatt en tannpleier i halv stilling, som skal utføre mekanisk tannrengjøring, samtidig som vi får kartlagt betydningen av tiltaket, sier Svatun. — Sammen med sine pleiere skal en pasientgruppe fra Holmenkollen daghjem og skole, fra Ragna Ringdal og Radarveien, innkalles regelmessig hver 14. dag. Med roterende utstyr foretas så en grundig tannrrengjøring. I tillegg får de lokal flourtilførsel. Stadig flere institusjoner innser forresten betydningen av flour i det forebyggende arbeid, legger han til.

Tannkjøttlidelser forekommer ofte hos psykisk utviklingshemmede. Langvarig bruk av medisin mot epilepsi har her fått tannkjøttet mellom tennene til å vokse. (S.Å.-nytt.)

Problemer også for hjemmeboende

— Hvilken tannbehandling får hjemmeboende utviklingshemmede?

— Den offentlige tannpleie har ikke maktet å yte nødvendig behandling til barn og unge som er hjemmeværende eller på daghjem. Skoletannpleien, med **skolegang** som utvalgskriterium er naturlig nok kommet til kort. Heller ikke folketannrøkta, med **alder** som kriterium, har vært i stand til i særlig grad å ta seg av psykisk utviklingshemmede melom 6—18 år, noe man etter loven er forpliktet til. For pa-

Samordningsrådet for åndssvakesaken i Norge

PROGRAM OG DAGSORDEN

Årsmøte 20. og 21. mai 1977 på Hotell Bristol, Oslo

FREDAG 20. MAI:

Kl. 10.00: Åpning, konstituering. Opptak av nytt medlem.
» 10.30: Årsmelding. Regnskap.
» 11.00: Byråsjef Ole Ulleberg: «Aktuelle problemstillinger i forbindelse med realisering av St.meld. 88». Ordskifte.
» 13.00: Lunsj.
» 14.30: Områdeoverlege Mogens Rasmussen: Faglig service, koordinering og ansvarsfordeling». Områdeoverlege Ingrid Lycke-Ellingsen: «Etablering av fagteam og koordinerte tiltak». Ordskifte.
» 16.30: Avslutning for dagen.
» 19.00: Middag. Festlig samvær.

LØRDAG 21. MAI:

Kl. 8.00: Frokost.
» 9.30: Årsmøtet fortsetter. Sykehussjef Sjur Børve: «Synsmåter på oppgavefordeling mellom fylkeskommunen og kommunene». Ordskifte. Innkommet forslag fra Forskningfondenes styre: Vedtektenes § 2 gis slik tilføyelse: d) Utlyse prisprisopgaver, satt av styret. Valg.
» 13.00: Avslutning.

På valg står: Formannen Gunnar Brekke, Inger Lofthus Iversen, Per Barkved og Edith Arnesen, samt de 3 varamenn.

---

sienter utover denne alder er forholdene enda dårligere.

— Tar private tannleger imot utviklingshemmede?

— Vanlig tannfylling kan gjennomføres på lettere funksjonshemmede når atmosfæren ellers er trygg, og storparten av det tannlegearbeid som utføres på pasienter i dag, gjøres av privatpraktiserende tannleger. Lystgass som beroligende middel brukes her ved klinikken, men er foreløpig ikke tilgjengelig for tannleger uten at narkoselege er tilstede. Få tannleger har narkoseutstyr, og det blir lett mangelfullt det man kan utrette overfor pasienter som overhodet ikke samarbeider.

— Får studentene ved Tannlegehøyskolen kunnskaper og opplæring i disse problemene?

— Alle studenter er på ekskursjon til institusjoner i studietiden. Fire viderekomne studenter arbeider på frivillig basis sammen med meg på Frambu — en gang i uken, sier amanuensis Svatun. — Senere inngår opplæring med narkose og lystgass her på klinikken. Ca. 8 studenter i året er med i dette prosjektet.

Deltakere på startstreken i årets Trymleker.

PÅ VINTERIDRETTSLEKER MED DELTAGERÅND
— Bedre med bredde enn elite, sier idrettskonsulent Gunnar Mathiesen i STUI

Selve vidda er arena når årets vinteridrettsleker for psykisk utviklingshemmede avvikles på Bergsjø Høyfjellshotell i Hallingdal. Ønskevær på åpningsdagen 28. mars gjorde opptakten til Trymlekene til en opplevelse for de ca. 80 deltakere fra hele landet, som opprømte stilte til start. Arrangør er som vanlig STUI, Statens ungdoms- og idrettskontor, og det er i år 10. gang idrettslekene avvikles.

— Er Trymlekene kommet for å bli, Gunnar Mathiesen?

— Det ser sånn ut. Vi som steller med fysisk fostring ser dette som en viktig funksjon også — og ikke minst — for psykisk utviklingshemmede. Ved siden av det fysiske aspekt er det en stor stimulans i det

daglige arbeid for både deltagere og ledere å samles på landsbasis.

— Er opplegget for idrettslekene forandret med årene?

— Opplegget har vært — og skal være — foranderlig. Ettersom vi vinner nye erfaringer, vil idrettslederne og STUI i fellesskap innrette seg etter dem. Det er en kjennsgjerning at funksjonsnivået, såvel sosialt som funksjonsmessig, er synkende. Slik skal det muligens være. Svake grupper, som tidligere var helt passiviserte, viser utvikling når forholdene legges tilrette. Dette må vi ta konsekvensen av. Det er viktigere med bredde enn med elite.

— Hva med funksjonsdyktige grupper?

— Selvsagt har vi også med grupper besjelet av konkurranseånd, som får følelsen av å lykkes i denne sammenheng. Men mange av dem vil også kunne hevde seg i vanlige idrettskonkurranser. Og her har idrettsforeningene og institusjonene en oppgave å gå sammen om.

Med Trond på vinteridrettsleker

Fra sin plass, godt emballert i sovepose i spesialbygget pulk og forspent med to innsatsvillige grønlandshunder, følger Trond lekene på sin måte. Han er 21 år og multihandicappet. Som sine — mer og mindre mobile — meddeltakere har han «deltakerånd», som en idrettsleder uttrykte det.

Med gåstol kan også multihandicappede bevege seg ved egen hjelp. Trond sammen med fysioterapeut Ellen Bull.

Opprømt, med roser i kinnene etter en vill ferd med ulende hunder over hvit vidde, er han tilbake på startplassen. Ved sin side har han Ellen, som vet hva han er god for. Hun har selv trenet ham på ski på Emma Hjorths Hjem, hvor han har sitt faste tilholdssted. Når Ellen kommer med gåstativet og spesialoppbygde ski og sier at «**nå** Trond, nå går vi litt i solen», så nikker han smilende.

Frigjort fra soveposen heises han over på sklibrettet, for derfra å trekkes opp i stående stilling i gåstativet. Om farten kanskje ikke er så imponerende, så går det fremover ved egen hjelp. Baklengs, foran ham i sporet går en idrettsleder og justerer arbeidsstillingen. — Se på meg hele tiden, Trond, så retter du ryggen og det hele går så mye lettere.

Det gjør godt å bevege seg, selv om man har spastisk tetrapegi, en form for cerebral parese — i tillegg til psykisk utviklingshemning.

Å oppleve snø

Selv har Trond vært på vinterleker før og kjenner snøen og fjellet. Men kanskje er snø et ukjent element for noen. Det krever kroppsbeherskelse å bevege seg i den. Med liten styrke i muskulaturen setter føttene seg fast. Derfor er ett av tilbudene for endel deltagere å utforske elementet. Snøen er i seg selv så spennende at den **aktiviserer,** bare man er trygg.

Hvordan skjer dette? Ved å gå i snø, krabbe, åle seg frem, base, rulle rundt, skli på glatt underlag, Man kan forme i snø, bygge snømann, lykter, snøballer, tunnel, snøhule. Man kan legge kinnet mot snøen stupe kråke, kanskje — eller danse i ring —.

Dans står for øvrig på programmet om kvelden også, og mange får kanskje størst mosjon her. Selv Trond i sin rullestol blir stadig engasjert til dans — og har glede av det.

Tilbud til alle

For mer funksjonsdyktige deltagere arrangeres hoppkonkurranse, stafett og langrenn. Konkurransene bygger på laginnsats. Langt viktigere enn tiendedeler er smøring av ski, løypeteknikk og preparering av løypene. Alle er med og alle yter sitt beste, derfor blir de også premiert likt.

Mange opplevde langturen andre dagen som et høydepunkt under lekene. Som et kjempemessig gresk amfiteater bygget opp av forsvarets beltebiler i en solrik helling og skjermet av fjell på alle kanter — kunne deltakere og ledere følge hoppkonkurransen mens pølsene ble ristet over bålet.

Og mange vil sikkert huske fakkeltoget i vinternatten, som satte punktum for de 10. vinterleker.

Utviklingshemmedes søsken tar opp felles problemer

— Vårt primære mål er å bevisstgjøre oss selv — og andre — i den situasjon vi befinner oss i, slik at vi bedre kan mestre problemene som vi står overfor. Vi ønsker at våre psykisk utviklingshemmede søsken kan bli godtatt som likeverdige mennesker i samfunnet på linje med andre, og vi arbeider for at integreringen ikke slutter. Foreldrene våre kan falle fra, og vi mener det er viktig at vi i god tid forbereder oss på å overta deres rolle, slik at det ikke kommer som et sjokk.

Det er tre ungdommer fra Oslo-området, Stella, Bjørn og Hege som sier dette. De er **tilsammen** omkring 50 år og åpenbart langt mer ansvarsbevisste enn alderen skulle tilsi. Sammen med andre utviklingshemmede søsken har de nå dannet et interimstyre, hvor målet er å stifte en fylkesforening i Oslo og Akershus, forteller de i en samtale med Aftenposten. Styrets medlemmer ønsker å komme kontakt med flest mulig jevnaldrende som er i samme situasjon, for å få istand flere søskengrupper på fylkesbasis.

Behov for å møte jevnaldrende

Idéen til å starte en slik gruppe daterer seg til høsten 1973, og initiativtagere var to unge med søsken på Haug spesialskole i Bærum. De følte behov for å drøfte problemer og utveksle erfaringer med jevnaldrende, som det ofte er lettere å snakke med enn foreldre. Gruppen hadde møte hver fjortende dag, men var svært usikre på hvordan arbeidet skulle legges opp. Syntes ikke de fikk gjort noe positivt, og gruppen ble oppløst.

Høsten 1975 arrangerte Norsk Forbund for Psykisk Utviklingshemmede et søskenseminar, som fikk dem til å prøve en gang til. Med klare retningslinjer for målsetting, organisering og diskusjonsemner. Medlemmene møtes fast en gang i uken, de tilbringer en del av fritiden sammen og har med sine søsken. De har vært på hytteturer, vært på jazzklubb og hatt endel uformelle fester.

— Var det vanskelig til å begynne med?

— Det tok tid før vi ble så godt kjent at vi kunne åpne oss for hverandre og snakke om det som lå på hjertet. Etter hvert har vi forstått at vi faktisk har flere problemer enn vi var klar over da vi startet. Til en viss grad har vi greid å overvinne dem, og det er ikke tvil om at hjemmesituasjonen er blitt enklere. Vi får full støtte av foreldre, og det faller lettere å snakke med dem nå enn tidligere.

— Hvilke problemer er størst?

— Det er helt umulig å gi et entydig svar. Alt avhenger av hvordan vår bror eller søster er, og det

er helt individuelt. Blant ting som opptar oss, er hvorledes vi skal ta forskjellige situasjoner både i hjemmet og i samvær med andre utenfor. Våre samvær i gruppen har både hjulpet oss og våre søsken. De virker ikke lenger hemmet sammen med oss, og viser nye, gode egenskaper, som de ellers ikke hadde fått anledning til. Noen av dem er blitt mer åpne og frie, noe også våre foreldre konstaterer.

Kontakt med andre

Vi selv oppdager at problemene blir mindre i samvær med andre og føler fellesskap, som gjør at vi aksepterer våre søsken på en annen måte enn tidligere. Vår holdning til dem er blitt mer positiv. Det er viktig å understreke at vi ikke drar på hyttetur for å underholde eller passe på våre søsken, og det er viktig at de forstår dette. Vi simpelthen går ut for å gjøre folk oppmerksom på at vi **er til,** som et ledd i integreringstanken, sier Stella, Bjørn og Hege.

Gruppen er interessert i å komme i kontakt med andre søsken. De kan skrive til Tove-Lise Andersen, Dynekils gate 19A, Oslo 5. Alle er i alderen 15—23, og vil gjerne hjelpe med eventuelle problemer. Gruppen har blant annet besøkt ungdomsklubber og Ergoterapiskolen, for å fortelle om sitt arbeid. De er blitt invitert til et seminar i Stavanger og sysler med planer om et søskenseminar i egen regi. Gruppen er medlem av Norsk Forbund for Psykisk Utviklingshemmede, som selvstendig gruppe.

HJELPEPLEIERE UTEN UTDANNELSE FÅR NYTT TILBUD OM OPPLÆRING

Den nedsatte komité som skal utarbeide opplæringstilbud til hjelpepleiere uten utdannelse, ventes å fremlegge sitt arbeid i slutten av april, opplyser underdirektør Idunn Heldal Haugen i Helsedirektoratet til «Rapport».

På bakgrunn av undersøkelse som viste at 70—80 pst. av ansatte ved pleieinstitusjoner er uten utdannelse, tok Helsedirektoratet initiativ til ovennevnte utredning. Sammen med Norsk Kommuneforbund, Norsk Hjelpeleierforbund og Arbeidsdirektoratet blir nå nærmere retningslinjer utarbeidet.

Tilbudet gjelder i første rekke dem som allerede er i stillinger. Planen går ut på at man skal kunne ta utdannelsen emnevis, eventuelt med pauser innimellom. Dette vil være fordelaktig for bl.a. enslige forsørgere, fordi man blir tildelt dagpenger etter de regler som praktiseres ved voksenopplæringskurs.

Komitéen er opptatt av at dette ikke blir noe «B-kurs», men fullverdig utdannelse på linje med landets hjelpepleierskoler for øvrig. Man håper å komme i gang i løpet av inneværende år.

Alfhild Hansson med teatergruppens leder, Arnt Torp ved sin side. I bakgrunnen Ragna Ringdals teatergruppe.

Kongens heder til Alfhild Hansson

Det var fest på Ragna Ringdals Daghjem torsdag 3. februar, da hjemmets tidligere bestyrer, Alfhild Hansson, ble overrakt Kongens fortjenestmedalje for 30 års fremragende arbeid for — og med — psykisk utviklingshemmede.

«Rapport»s lesere kjenner Alfhild Hansson som innsiktsfull og saklig bokanmelder gjennom mange år. Og mange kjenner henne for innsatsen i Teatergruppen, som også kan feire jubileum i år, nemlig 10 år. Ledere og aktører har her skapt historie: psykisk utviklingshemmede har for første gang gitt seg amatørteatret i vold, til glede for det store publikum. Forestillingen «Folk og Røvere i Kardemomme by» er hittil opført 51 ganger og sett av 24 000 mennesker, fra Århus i syd til Harstad i nord. De har vist at det nytter!

Skuespillerne i teatergruppen sørget naturligvis **selv** for underholdningen på festen, men jubileumskaken kom fra Oslo Observasjonshjem og var et konditorverk ingen hadde sett maken til: én formidabel og 18 mindre bløtkaker, hver dekorert med de enkelte aktørers navn.

HARALD HATLING EFTF. A/S
Fjordgt. 38
Trondheim — Telefon 27 045

SIMON PETERSEN A/S
Alt i skotøy
O. Tryggv.gt. 42 - Tlf. 22 439
Trondheim

TH. HOEL A/S
Matvareforretning — Tipping
Kongensgt. 79 - Tlf. 23 710 - Trondheim

TROMI FABRIKKER
Trondheim — Telefon 39 920

B.P. SENTERET - VUKU
B.P. Bensin og Olje — Aut. Bilverksted
Vuku — Telefon Verdal 70 734

GUNNAR HOFF A/S
Alt i kolonial
Tlf. 22 060 - 21 912 — Trondheim

KÅRE BANG
Tannteknisk laboratorie
Gisle Johnsonsg. 5 — Tlf. 25 467
TRONDHEIM

MATHIAS JULNES
Byggmester
Molde — Telefon 53 042

A/S SELSBAKK FABRIKKER
Boks 2027
Trondheim — Telefon 35 020

TRIM-SPORT A/S
Sportsforretning
Trondheim — Tfl. 24 361

TORSTEIN OFTEDAL
Transport og Kranservice
Tlf. 54 310 - 54 164
4054 Tjelta — Stavanger

A/S EPA LAVPRISMARKED
O. Trygvasonsgt. 28 — Trondheim
Sentralbord 27 070

VESTLANDSKE SPENNBETONG A/S
6063 HJØRUNGAVÅG - Tlf. 071/82 000-497

A/S HAGEANLEGG
Flaggstenger - Stiger - Hageporter
Tørkestativer - En gros - En detalj
7056 Moholt - Trondheim - Tlf. 38 176

★
Vi leverer også
HYDRAULISKE
vripropelleranlegg
A/S HEIMDALMOTOR
Molde — Tlf. 52 155
★

Nye aktiviteter skal innlemmes i en utbygget hjemmesykepleie

Prøveordning med utvidet tilbud til psykisk utviklingshemmede i Sør-Trøndelag

Hjemmesykepleien står nå foran en utbygging. Foruten vanlig sykepleie arbeides det nå med planer om å utvide ordningen til også å omfatte andre aktiviteter. Dermed vil andre personellgrupper enn sykepleiere og hjelpepleiere bli trukket inn i arbeidet, f.eks. fysioterapeuter, arbeidsterapeuter, vernepleiere, logopeder og fotpleiere. Foreløpig er dette en prøveordning på ett eller to år i to av landets fylker, Sør-Trøndelag og Hedmark. Virksomheten skal administreres av sykepleiesjefen og dekkes over Folketrygdens budsjett, opplyser underdirektør Idunn Heldal Haugen i Helsedirektoratet til Aftenposten.

Flere av landets kommuner har etter hvert uttrykt ønske om at hjemmesykepleien skal ta for seg flere oppgaver enn tidligere. Hittil har den hovedsakelig ytet service overfor gamle, hjemmeboende pasienter. I den senere tid har det også vært økende interesse for tilbudet for andre aldersgrupper. Barn blir f.eks. tatt hånd om av hjemmesykepleiere i utkantdistrikter hvor de ellers måtte ha reist i timevis for å komme til sykehus. På denne måten slipper barna å skilles fra sine foreldre.

Det er ønske om å sette igang støtteterapi, komme inn i for- og ettervernsarbeid med psykiatriske pasienter, og hjelpe foreldre med psykisk utviklingshemmede.

— I Sør-Trøndelag er det dessuten nylig satt i gang en prøveordning som vi setter store forventninger til, sier Idunn Heldal Haugen. — En vernepleier skal spesielt ta seg av psykisk utviklingshemmede barn, som jo i første rekke vil bety en avlastning for foreldre og andre pårørende.

VI MINNER OM KONTNIGENTEN

Separat i posten vil abonnentene få tilsendt den tradisjonelle giroblankett. Som leserne vil se, er prisen på et årsabonnement økt til kr. 20,—. Noen nærmere begrunnelse for økningen er neppe nødvendig. Vi kjenner alle til prisgaloppen for varer for øvrig, og abonnementsprisen for «Rapport» har vært den samme i tre år.

Giroblanketten betyr ønske fra forretningsføreren om snarest mulig innbetaling. Vennligst påse at avsendernavn og adresse stemmer med **abonnentens** navn og adresse. Det letter arbeidet for forretningsføreren. — På forhånd takk!

LIE's KOLONIAL EFTF.
Innehaver: Trond Tønnessen
Alt i Dagligvarer
Damhauggt. 15 - HALDEN - Tlf. 81 735

BYGGEVARER A/S
Stenerød - HALDEN - Telefon 84 880
STAR
kjøkken- og garderobeutstyr

SUNDE MASKIN A/S
Entreprenørforretning
4040 Madla — Telefon Stavanger 90 807

H-Pannen
HAFRSFJORD INDUSTRI A/S
Telefoner 90 003 - 90 049 — Stavanger

LERSETHs GARTNERI
Sverredalsvei 21 — Trondheim
Telefon 59 488

SKJEBERG AUTOSERVICE
Vask - Smøring - Service
Skjeberg — Telefon 68 391

BRØDRENE KLOVNING REDERI
Haraldsgt. 125 — Haugesund
Sentralbord 28 063

ASBJØRN STRØMMEN
Alt i Kolonial — Melk — Brød
Paul Fjærmestads vei 19 — Trondheim
Telefon 38 703

A. J. GREVSTAD A/S
Ingeniørfirma - Aut. Rørleggerforretning
Haugesund — Telefon 28 723

H. ANDERSEN
Bøker - Papir - Hobby
Storgt. 16 - HALDEN - Tlf. 82 424

HAUGESUND BOK OG OFFSET A/S
Telefon 26 152 — Haugesund

HAUGESUND SAMVIRKELAG
Kontor — Telefon 24 140
Avdeling 1 — Telefon 22 311
Avdeling 2 — Telefon 22 313
Avdeling 3 — Telefon 22 310

P. O. ENEBAKK
Tømmermester - Bygningsforretning
Munhaugtveita 1 — Trondheim
Telefon 27 644 - Privat 58 347

MALERBUA A/S
Kjempeutvalg i malervarer
Tepper - Tapeter
4032 Gausel — Telefon 75 949

H. DRAGSNES A/S
Skipshandel
Fjordgt. 30 — Trondheim — Tlf. 29 263

Når det gjelder Møbler - ta turen til oss
BYÅSEN MØBEL & UTSTYR A/S
Smistadkrysset — 7034 UGLA
Tlf. (075) 59 735

Kari Bredal, flankert av Else Hansson og Erik Grimsrud, deler ut stipendiene til vel for tjente funksjonærer.

Eriksdag på «Lia»

Flagget gikk til topps på småbruket «Lia» på Grimebakken 10. mars. Det var den etter hvert så kjente Eriksdagen som ble feiret. Dagens vert, sjarmerende Erik Grimsgaard, ønsket gjestene velkommen sammen med glade og opprømte medboere. Han fikk nok gaver på åremålsdagen, Eriken også, men tradisjonen tro, var det gjestene som gikk beriket hjem. Legat til «studier og glede» ble utdelt.

Snøen var så vidt begynt å smelte rundt bjerkestammene oppe i Lia, hvor småbruket med samme navn er blitt et trygt tilholdssted for 16 velvoksne småbrukere. Det er som om hverdagen med alle sine krav ikke når frem til dette fredelige samfunnet. Husmor og husfar, «Jensen's på Lia», er blitt et begrep — og har utvilsomt satt sitt preg på stedet og dets beboere. Du er kommet inn i et hjem med godhet og varme.

Takket være direktør Bredo Grimsgaard og frues enestående gavmildhet er Eriksdagen blitt en merkedag på Grimebakken. Snøballen begynte å rulle engang for mange år siden i forbindelse med stabelavløp av en båt, som Grimsgaard hadde med å gjøre. Gaver hører gjerne med ved sånne anledninger, og siden Grimsgaards eneste sønn, Erik, var elev på Grimebakken, fore-

Eksklusive smørbrød og koldanretninger
bringes over byen og distriktet daglig
HØLEN KAFÉ
1550 HØLEN — Telefon 95 75 57

ANKER HOLMBERG
Aut. Rørleggerfirma
N. Hjellegt. 25 - SKIEN - Tlf. 24 825

H. GONSHOLT A/S
Finere Kolonial — Skipshandel
Skien — Telefon 20 324 - 23 324

TERMOSTATER
MÅLEAPPARATER
REGISTRERPAPIR
SOLBERG & ANDERSEN A/S
Brynsveien 5 - OSLO 6 - Tlf. 19 10 00

GUTTORM HENDEN
INGENIØR- og RØRLEGGERFIRMA
Torshovgaten 4 — Oslo
Telefon 37 91 32

LYDPOTTE-SERVICE
O. Ingebrigtsen & Sønn
Elsero — Bergen — Telefon 25 66 74
Vårt rasjonelle opplegg gir Dem gunstigere priser. — Montering - Utskifting kan foretas mens De venter. — Vennligst konferer oss pr. telefon for timeavtale.

Trio Fetevarer og Delikatesser
Prof. Hansteensgt. 61 — Telefon 21 49 06
5000 BERGEN
Spesialiteter, røkelaks - Kold og varmrøket makrell - Alt i spekemat, vilt og skalldyr

GJØEN & CO. A/S
Maling- og Lakkfabrikk
Torvikbukt — Telefon 711 - 719
— Elias Hansen —

ROSENVOLD KLÆR
Herreekvipering — Alt i Herreartikler
3700 SKIEN — Telefon 22 509

VELKOMMEN INN TIL
ÅSHEIM SERVICESTASJON
v/Jan Larsen — 1430 ÅS
Batteriservice - Dekkservice - Pluggservice
Motorvask - Kvikkvask - Smøring

SKJERNØY HANDELSLAG
Ass. Landhandel
Postadresse: Skjernøysund
Telefon Mandal 68 591

PHILIP HAUGE
AKSJESELSKAP
Elektroteknisk fabrikk
Nesttun pr. Bergen - Telefon (05) 27 33 54

TYSVÆR BYGG A/S
5540 Førdesfjorden - Telefon (047) 36 545

BRØDR. LUNDAL
5540 Førdesfjorden - Telefon 36 577
Kjøttindusri — Dagligvarer

SIGURD JOHANSSON
Mek. Verksted
Ulsmågveien - 5050 Nesttun
Telefon (05) 10 02 60

Ing. A. SLETTEN's Eftf.
Ingeniør Kåre Vartdal
Ø. Nesttunvei 12 - 5050 Nesttun
Telefoner 27 59 90 - 27 59 91
Elektrisk forretning
Alt i elektriske installasjoner
Planlegging og utførelse

slo faren et pengebeløp skjenket til institusjonen isteden. Og aksjonen innbrakte 10 000 kroner til Grimebakken.

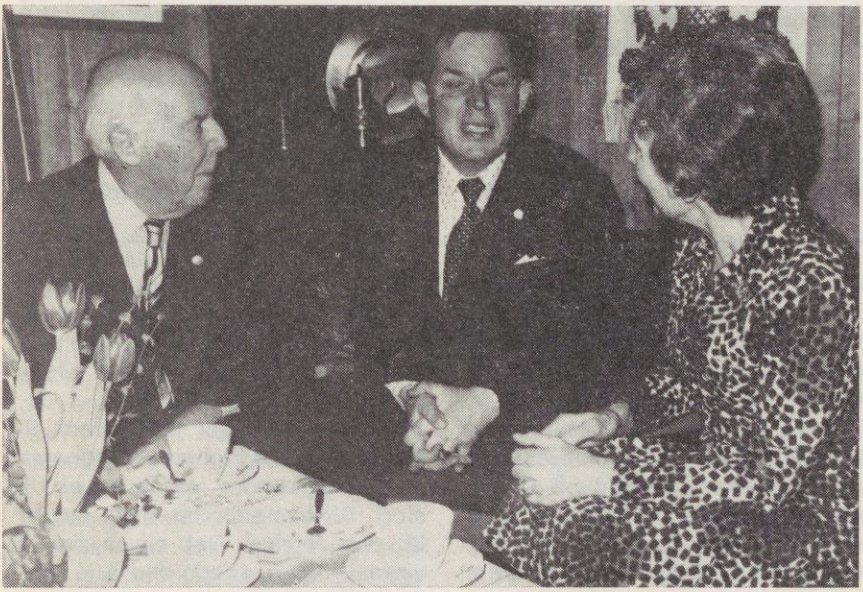
I de 15 år som er gått har denne velynder brakt rike gaver til stedet.

Det ble en hobby å pønske ut nye idéer, som kunne skaffe disse velvoksne guttene meningsfylt beskjeftigelse. Så ble Lia til — så Grimsgården — små bruk hvor guttene selv kan stelle ku og sau og gå på hugst i skogen.

Da Bredo Grimsgaard i 1970 opprettet sitt stipendiefond på 100 000 kroner, hadde han i tankene alle dem som betyr noe for hjemmets fremgang. Den enkelte, nødvendige, som har gjort hverdagen til gode dager for dem som bor her, enten arbeidsstedet er kjøkken, vaskeri, gartneri, arbeidsstue —. Og det vokser og gror i Grimsgaards hage. Pengene er åpenbart godt forvaltet; med atskillige «påplussinger» i årenes løp, er saldoen i 1977 nådd kr. 431 000,—.

Og de samme goder nyter beboerne ved Nord-Norges Åndssvakehjem Trastad gård. «Eriksheim» er et lignende bruk. — Har de her i sør fått noe, så skal beboerne i nord ha akkurat det samme. Ja, egentlig burde de ha mer, sier Grimsgaard.

«Ësse non videri» — å være, men ikke synes — er direktør Bredo Grimsgaards motto i livet. Nå viste de seg naturligvis på sønnen Eriks 42 års dag, både han og fruen Renée, men trådte meget beskjedent i bakgrunnen og har overlatt

Direktør Bredo Grimsgaard og frue Renée med sønnen Erik (i midten).

— Om dette er integrering av funksjonshemmede er nå vanskelig å si. Ideelt burde man ha et samfunn hvor mennesker er mennesker, fordi de er mennesker. Nå stemmer ikke idealer og virkelighet, f o r d i mennesker er mennesker, så man kan ha både negative og positive synspunkter på en slik gruppeplassering.

— Dette er heller ikke ment som noen oppskrift på et langt og lykkelig skoleliv for funksjonshemmede mennesker, men i vårt miljø trodde vi at denne løsningen var den beste. Vi har i hvert fall prøvd noe, og hvor bra det er, får heller andre vurdere.

Historien om et opplæringtilbud til fire hjerneskadde barn i Østfold

Barna hørte hjemme i forskjellige deler av fylket. De var alle sterkt funksjonshemmede — CP med sentrale språkvansker — og institusjonsplassering syntes uunngåelig. Men barnas foreldre ønsket å ha dem hjemme. Med dette som utgangspunkt, forteller spesialpedagog Rolf Skjelstad ved Indre Østfold skolepsykologkontor til «Norsk Skoleblad» nr. 6, om hvordan en interkommunal spesialklasse i en normalskole ble til. Skritt for skritt forteller han hvordan foreldre og berørte instanser, hånd i hånd, førte tiltaket ut i livet.

I en forholdsvis ny barneskole med alle rom på ett plan, fikk gruppen disponere et rom. For å lette overgangen for disse fire elevene, måtte skolens øvrige lærere, elever og deres foreldre informeres om eksperimentet på forhånd.

Lærerne hadde ikke tatt klart

---

legatets styre, v/Kari Bredal og Else Hansson fra Oslo Røde Kors Barnehjelp, å forvalte den generøse gave til fordel for Grimebakkens funksjonærer.

Fem stipendier à kr. 3000,— ble i år utdelt blant funksjonærer med over 10 års tjenestetid på Grimebakken. I tillegg ble de eiere av en hedersnål, en oppgående sol over blått hav i sølv og emalje, som er Erik Grimsgaards legatnål. Oppmuntret ble også de ni uttrukne til årets ministipend à kr. 400,— og de fire som kan glede seg til et weekendopphold på hotell Bristol i Oslo, med diverse overraskelser.

Naturlig nok ser man frem til Eriksdagen med glede og forventning. Programmet for dagen er tilslørt. Alt kan skje, og ingen dag er lik den forrige. Det er en dag å være «glad» i. Glede ved å få, glede ved å gi —.

standpunkt. Man møtte skepsis, men ingen anvisning.

Å fortelle barn hva som gjør at mennesker er funksjonshemmede, synes vanskelig. Ut fra voksne, miljøbestemte holdninger tar man det for gitt at mennesker alltid reagerer på det som er annerledes. Tiltaket var dessuten begynt å bli kjent. Avisskriverier med ord som **ny spesialskole, hjerneskadegrupper** osv. bidro til å skape forvirring.

— I barnas verden ser jeg med forundring og glede at toleransen for avvik er mye større enn hva jeg hadde trodd. Man bør derfor være forsiktig når man skal informere barn om funksjonshemmede, sier Rolf Skjelstad. — Vi må ikke gi dem holdninger som de slett ikke har.

Hvordan reagerte skolebarnas foreldre på denne gruppen? Folk spratt i været på foreldremøtet og snakket om det positive ved tiltaket. Om noen følte skepsis, holdt de den for seg selv.

Utarbeidelse av skoleplaner

Gunstigste skyssordning var et drosjeanbud, og fire forskjellige hjemstavnskommuner deler utgiftene likt.

Gruppen skulle følge vanlig timeplan i første klasse. Søknaden hadde en normal fagfordelingsplan, men i innhold måtte den være annerledes enn den man vanligvis har i første klasse. 18 timers spesialopplæring inngikk i planen.

Vanskeligheter med fysioterapi som skoletilbud ble løst gjennom et lokalt tiltak med rideundervisning for funksjonshemmede. Dette har vist seg å være gunstig for elevene.

Er gruppen kommet for å bli? Det er en ettårig prøveordning. De ulike instanser som arbeider med barna, lager rapporter om dem. Uten hensyn til fosterskader og tidlig barndom er det den **nåværende situasjon** for det enkelte barn som er interessant, hvilke vanskeligheter det har og hva man kan trene på.

Det er opp til skolemiljøet som helhet å bevise om en slik ordning fungerer eller ikke. En ideell målsetting må være å slippe å gruppere barn. Ser man at noen av barna fungerer bra i normalgruppen, bør man lage skoletilbud på den skole de egentlig tilhører.

Er skoletilbudet bra nok? **Faglig** sett er det forsvarlig. Om det er **menneskelig forsvarlig,** er avhengig av hvilken form for integrering dette blir. Faren ved gruppering er at det bare blir plassering. Samspill er et bedre ord. I dette samspillet mellom lærere/elever og skolemiljøet «spiller» selvsagt også disse fire elevene.

★ INTEGRERING AV ...

Forts. fra side 61

sjoner og demonstrasjoner, forsøker speiderforbundene å spre informasjon og bevisstgjøre positive holdninger overfor barn og unge som har spesielle vanskeligheter. Egne utvalg og komitéer innen de tre speiderforbund arbeider spesielt med disse spørsmål og koordinerere virksomheter på landsplan.

OPPLÆRING AV FORELDREKONTAKTER – ET NYTT HJELPETILTAK FOR HJEMMEBOENDE FUNKSJONSHEMMEDE

Vestfold og Buskerud fylkeslag av NFPU tok i høst initiativ til gjennomføring av grunnkurs for foreldrerådgivere. I Folkeuniversitetets regi gjennomgikk 27 deltagere med forskjellig fagutdannelse et omfattende 11-dagers kurs på Solbø sentralhjem i Holmestrand.

— Alle er klar over at det er fagfolk innen de forskjellige områder som skal og må være faglig rådgivere, sier kursleder Solveig Hval, Sandefjord, til «Rapport», — Men foreldre er en ressurs som kan og må benyttes. De kan utfylle den offentlige helsetjenesten i nært samarbeid med lokale helse og sosialmyndigheter.

— Foreldrekontaktene kan være medlemmer av det førstehjelpsteam som bygges opp rundt hvert nyoppdaget tilfelle av psykisk utviklingshemning, og holde kontakten så lenge det er ønskelig eller nødvendig.

Så var de da også foreldre til psykisk utviklingshemmede, tyve av deltagerne. Og de kan senere finne sin plass overfor andre foreldre som trenger følelsesmessig støtte og/eller hjelp til å oppsøke fagfolk og andre hjelpeinstanser i samfunnet.

Av emner som ble belyst på Solbø, kan nevnes:

Ulike former for psykisk utviklingshemning.
Pleie av multihandicappede.
Familiereaksjoner ved psykisk utviklingshemning. (Den utviklingshemmedes familie.)
Kriseterapi for familien i teori og praksis. Holdningsbearbeidelse.
Hvordan hjelpe et menneske i sorg til å bearbeide sine opplevelser. Skyldfølelse.
Utviklingsmuligheter for de psykisk utviklingshemmede.
Årsaker til psykisk utviklingshemning.
Sosiallovgivning.
Forholdet institusjonsledelse — foreldre, og omvendt.
Samlivs- og seksualspørsmål.
Skole og opplæring for psykisk utviklingshemmede.

Nye kurs i vår

I løpet av april/mai vil to nye kurs bli avviklet på Frambu Helsesenter i Ski, hvor 50 foreldre med sine psykisk utviklingshemmede barn, fra syv av landets fylker, skal samles på hvert kurs.

Med initiativ fra Sosialdepartementet er kursene kommet i stand i samarbeid mellom Norsk Forbund for Psykisk Utviklingshemmede og Frambu. Foruten forelesninger blir det gruppesamvær, hvor foreldrene får drøfte sine problemer med Helsedirektoratets folk, leger, fagfolk fra skole- og trygdevesen og foreldrerepresentanter.

8550 barn og voksne i omsorg

Seks internatinstitusjoner og fire daginstitusjoner er den bygningsmessige tilvekst i omsorgen for psykisk utviklingshemmede i 1976. Tallet på pasienter og elever i omsorg er økt fra ialt 8198 pr. 1. desember 1975 til 8550 pr. 1. desember 1976.

Av tilveksten er 133 nye klienter plassert i familie- og privatpleie, 77 nye elever i andre internatinstitusjoner, mens 142 nye klienter har fått plass i daginstitusjoner, vernede verksteder etc., går det fram av oppgave over godkjente insttiusjoner for psykisk utviklingshemmede fra Helsedirektoratet, Kontoret for psykiatri.

Pr. 1. desember i fjor hadde landets 17 sentralinstitusjoner 3764 pasienter og elever, som er en reduksjon på 43 plasser fra året før. Ved landets øvrige 101 internat- og ettervernshjem er det plass til 1870 klienter.

Av daginstitusjoner og vernede verksteder for psykisk utviklingshemmede er det i dag 52, med ialt 1405 plasser. 651 elever er dagplassert i internater. Tallet på klienter i privatpleie er økt fra 727 til 860.

Elevtallet fordeler seg slik på de 14 områder innen omsorgen:

Finmark og Troms 552, Sør-Trøndelag 755, Sogn og Fjordane og Hordaland 969, Rogaland/Agderfylkene 1203, Vestfold 568, Akershus 668, Oslo 945, Hedmark/Oppland 846, Østfold 425, Telemark 333, Møre og Romsdal 497, Nord-Trøndelag 240, Nordland 355, Buskerud 194, pasienter og elever.

Ridder av 1. klasse

Overlege Christofer Lohne-Knudsen er av Kongen utnevnt til Ridder 1. klasse av St. Olavs Orden for sitt arbeid for det psykiske helsevern. Ordensoverrekkelsen fant sted ved en høytidelighet på Kontoret for psykiatri, ved kansellisjef Fredrik Meyer.

OVE B. SNÄHRE:

Vi — de heldige

Det er en frimodig påstand å si at vi er heldige, vi primærarbeidere på en institusjon innen HVPU. Men la oss stoppe opp litt i hverdagen og se om det gis grunner som forteller at vi **er** heldige, fordi vi har et arbeid blant psykisk utviklingshemmede.

Det er et privilegium for mennesker som finner mening med sitt daglige arbeid. Altfor mange blir hengende fast i trivialiteter, det ensformige og triste som vil bli rutine i ethvert arbeid. Med slik holdning til det daglige arbeid går man lett trøtt. Men her tror jeg at våre personlige, private holdninger kan endres. Nettopp i rutinearbeidet kan vi vel — i tankene — ta fatt på hyggelige gjøremål. Vi kan bruke fantasien. Vi kan gå tilbake til gårsdagens TV-program hvor du likte sporten, aktualitetsprogrammet eller den engelske seriefilmen.

Jeg hørte engang om en industriarbeider som ble irritert da noen snakket til ham om hvor kjedelig det måtte være å stå ved samlebåndet. Han likte ikke debatten, fordi han hadde funnet sin måte å løse rutineoppdargene på. Han tenkte på de bøkene han nylig hadde lest — eller holdt på å lese, og dette ga ham god anledning til å fordøye bøkenes innhold.

Denne industriarbeideren har noe å lære oss når vi blir nedstemt av rutineoppgaver. Vi kan bruke vår fantasi til å tenke på andre ting, f.eks. hva kan vi selv gjøre for å spre glede til vår egen, nærmeste familie, når vi kommer hjem etter dagens arbeid?

Jeg var frimodig nok til å påstå at vi er heldige i vårt arbeid blant psykisk utviklingshemmede, fordi mye av det **ikke** må bli rutine. Det kreves mye tankevirksomhet, iderikdom og fantasi å gi et meningsfullt innhold for dagen den psykisk funksjonshemmede skal gjennomleve. Vi må gjøre store anstrengelser for at dagen ikke skal få preg av rutine I dette perspektiv er vi heldige. Vi produsere egne ideer, forslag og arbeidsopgaver — og vi kan realisere våre synspunkter til praktiske arbeidsoppgaver. Vi er heldige som **straks** får et svar fra pasienter/elever på disse ferske ideer, hvir de gir til kjenne sitt syn på om det var morsomt å arbeide på denne måten.

Men også i en annen dimensjon er vi heldige. Innen HVPU **må** det skje mange ting i tiden som kommer. Vårt arbeidsfelt er i ekspansjon. En meget viktig del av vår arbeidsdag må vies til å se mot stjerneland, som Rudolf Nielsen snakker om i sitt dikt «Stjernene»:

> Ja, det var en flokk naive,
> som hva enn der skulle skje
> måtte sette ut i livet
> sin ide —

Og som tross i alt som stengte
brøt sin vei mot stjerneland.
For å nøyes med å lengte
er det som somme ikke kan.

Det er utfordring, det, å være en flokk naive som skal sette ideer ut i livet. En slik holdning til sitt arbeid garanterer at dagene blir fylt av liv og virksomhet. Ja f.eks. **boforholdene** for funksjonshemmede. Det trengs svært mye argumentering, påvirkning og holdningsbearbeidelse overfor bevilgende myndigheter før boforholdene er bedret. Det må være opp til oss som har vårt daglige arbeid innen omsorgen, vi primærarbeidere, å skaffe argumentene frem i lyset. Det er vi som skal peke på veien mot stjernelandet, og sette varige spor etter oss. Utfordringene ligger der enten vi arbeider på avdeling, arbeidstuer, innen arbeidsterapi, som lærer blant utearbeidere eller i administrasjon. Fritt omskrevet etter Kåre Holt i «Hersker og trell», vil vårt ettermæle kunne bli:

«Det er mange hvis arbeidsdag ikke slutter den siste arbeidsdag. De fortsetter å være en del av det liv de forlot. Først langsomt svekkes de og svinner, før de endelig blir borte i vinden og de mange år.»

Integrering av handicappede hovedoppgave for speiderne

Makter speiderne å nå ut til andre grupper enn de som tradisjonelt rekrutteres? Eller er det bare de framgangsrike og vellykkede som blir speidere? Klarer speiderbevegelsen å nå frem med sitt tilbud til gutter og piker med små eller store funksjonshemninger, tilpasningsvansker eller andre avvikende trekk?

Dette er problemer som speiderne er åpne for sier man i «Speidernytt»:

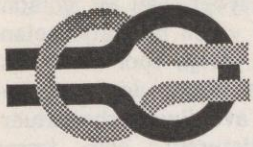
Speiderarbeidet i Norge har de siste år vist stigende interesse for virksomhet blant funksjonshemmede.

Allerede i 1920 var det speiderarbeid blant handicappede. Utgangspunktet er at man ønsker å nå alle grupper med speidingen. Og det er økende bevissthet innen bevegelsen for at alle barn og unge har den samme rett til fritidstilbud.

Fra forbundenes side forsøker man å legge forholdene til rette slik at også funksjonshemmede av ulike kategorier kan tilpasses i speidergruppene. Det arbeides bevisst for å trekke virksomheten ut fra institusjonene og inn i det lokale speiderarbeid sammen med andre gutter og piker. Man ønsker at funksjonshemmede, på lik linje med de andre speiderne, skal kunne delta på møter, turer og leire, sier man videre.

Gjennom kursvirksomhet, disku-

Forts. side 57

LANDET RUNDT

Finnmark

Nordkapp barnehagenemnd går inn for at det bygges nytt daghjem med 4 avdelinger i Honningsvåg, og av disse skal en avdeling være et tilbud for psykisk utviklingshemmede barn. Nemnda har bedt kommunestyret om å behandle saken så raskt som mulig, slik at arbeidet i tilfelle kan bli sluttført i inneværende år.

Troms

Den 24. september 1974 satte Troms Fylkesutvalg ned en komité for å utrede «Tilbudet til psykisk utviklingshemmede i Troms». Syv medlemmer med fylkeslege Haugsbø som formann har lagt frem sin innstilling. I denne har utvalget lagt vekt på å se det totale tilbud under ett, med andre ord helsevern, skole, arbeide, fritid og boligsituasjonen. Særlig 4 punkter har det vært viktig å kartlegge:

1. Foreta kartlegging av eksisterende institusjonsplasser for psykisk utviklingshemede i Troms.
2. Vurdere totalt behov for slike plasser.
3. Gi forslag til samarbeidsformer og ansvarsfordeling mellom skole og institusjon.
4. Vurdere administrasjonsform og ansvarsplassering for omsorgen for psykisk utviklingshemmede i Troms.

Det er ikke bare antall institusjonsplasser det er mangel på i Troms fylke. Et enda større problem har vært mangelen på kvalifisert arbeidskraft, og dette gjelder særlig i helsevernet for psykisk utviklingshemmede. Det økende antall godkjente stillinger har ikke økt i samme grad som behovet.

Nordland

En planlagt vernet bedrift i Saltdal har nå planene klare med sysselsetting av ca. 50 personer som mål. Bedriften etableres i Røkland og er i første rekke beregnet på klientellet ved Vensmoen hjem for psykisk utviklingshemmede. Det er et «pilotprosjekt». Opplæringen skjer på en egen linje ved Saltdal skole og de ansatte skal lønnes etter vanlig tariff og bo i eget internat.

Narvik Røde Kors Barnehjelp kan nå i nærmeste fremtid begynne oppføringen av et senter for psykisk utviklingshemmede. Det blir daghjem og skole for 35 elever, med 2 små internat, alt bygget på Furumoen, ikke langt fra yrkesskolen i Narvik.

Bygningsrådet i Bodø har nå gitt byggetillatelse for den kommunale daginstitusjon for 32 plasser for psykisk utviklingshemmede. Det blir et bygg i en etasje med grunnflate ca 700 m^2. Kommunen har et

lager på tomten som må fjernes. Ellers er å merke at det nær sagt som vanlig er kommet protester fra naboer med forskjellige innvendinger, noe Bygningsrådet fant ikke å kunne ta til følge.

I Øksnes kommune er det sterkt behov for daghjem. Kommunen har stilt seg velvillig nok, men det står på fylket som skal planlegge og godkjenne prosjektet. Man trenger et daghjem med plass til 10—12 barn. Initiativtakerne håper nå på positiv reaksjon fra fylket.

Trøndelag, Møre

I følge Adresseavisa hadde Ytter-Myran hjem for psykisk utviklingshemmede i Leksvik besøk av «Husker du», og maken til spontan glede hos publikum har vel Ivar Ruste & Co. sjelden opplevd, skriver avisen. De 32 beboerne ved Ytter-Myran kjente igjen både Ivar Ruste og Arnt Haugen, og det voldte intet besvær for disse 2 å få stemningen til værs med allsang hos det sangglade publikum. Adresseavisa skriver at det var ingen liten opplevelse, og det viste hvor godt psykisk utviklingshemmede kan fungere når forberedelsene er lagt godt til rette.

Vikne kommune er blitt innvilget et lån til finansiering for førskole for psykisk utviklingshemmede.

Det treningssenter på Moan som nord-trønderske sanitetskvinner bygget for 32 elever i 1970, drives nå av stat og kommune. De psykisk utviklingshemmede barn og unge i Levanger-området får bo hjemme og får likevel et skikkelig skole- og arbeidstilbud.

Fossliåsen Skole og treningssenter for psykisk utviklingshemmede i Stjørdal vil kunne tas i bruk til høsten. Det blir 56 elevplasser, derav 24 internatplasser, og det område som skal dekkes er i første rekke Meråker, Stjørdal, Selbu og Tydal.

Møre og Romsdal fylkeskommune tar sikte på å starte byggearbeidene på Hov Daghjem og internat for psykisk utviklingshemmede i løpet av 1977. Det er dog avhengig av lån fra Kommunalbanken.

Det ser ut til å gå mot sterk nedbygging av Hellandheimen. Områdeoverlege Mogens Rasmussen har skissert en nedbygging fra 182 til 132. Parallelt med dette er det lagt opp til en sterk utbygging av internatplasser i en rekke kommuner. En håper å få finansiert sjukeheim i Gjemnes, internat for psykisk utviklingshemmede i Surnadal, dagdaghjem i Sunndal og internat i Ørsta, Sykkylven og Ørskog, samt i Rauma i år.

Haukaas åndssvakehjem står nå foran utbygging. Den gamle hovedbygningen kan ikke forandres, så det blir egne nybygg som kommer. Samtidig tar en sikte på nedtrapping i tallet på pensjonærer, noe som henger sammen med nyordning med arbeid og terapi i mindre grupper.

Vannylven kommune skal nå få daghjem for psykisk utviklingshemmede, og kommunen har bedt om å få komme igang og forskuttere bygget uten å vente på finansiering fra

fylket. Vi håper da at Vannylven kommune får sitt daghjem på Fiskå utenfor tur, til tross for at prosjektet sto som nr. 15 på fylkets prioritetsliste.

Hordaland, Bergen, Rogaland

Vinterlekene på Kvamskogen er avviklet med ca. 280 deltakere, hvorav halvparten fra Vestlandsheimen. Deltakerne var innkvartert i ungdomsheimen, i fjellstuer og hytter, og det har sikkert vært en fin opplevelse for alle. Det var andre året lekene ble arrangert og blir forhåpentligvis årlig foreteelse.

Distriktsheimen for psykisk utviklingshemmede i Kvinnherad skal legges i Herøysund ved et nytt boligfelt, med skole i nærheten. Et foreløpig notat fra finansieringsgruppa viser at finansieringsprosjektet er på ca. 11 millioner kroner.

Odda bygningsråd har vedtatt nytt forslag til reguleringsplan for Hjøllo i 2 områder, hvorav det ene er uttatt med alternativ for hjem for psykisk utviklingshemmede.

Distriktsheimen for Nordhordland er som et ledd i utbyggingen for psykisk utviklingshemmede lagt til Knarvik med 24 internatplasser og 20 eksternatplasser. Byggeplanene er godkjente av fylkestinget, men det ser ut som det er dissens om navnet.

Bakkebø er inne i en omorganisering, og elevtallet i boliger og arbeidsgrupper er blitt betraktelig redusert de siste år. Dette skyldes dels at nye boliger er tatt i bruk og at endel gamle boliger er tatt i bruk til arbeidsplasser. Dette har igjen resultert i at de tilsatte ved Bakkebø har fått mere tid til hver enkelt beboer, men det har avdekket behov for mere pedagogisk hjelp til den enkelte. Skolestyret i Eigersund har derfor vedtatt å utvide antall stillinger på Bakkebø fra 23 til 27.

På Bakkebø arbeides det også med planer om å bygge en stall og rytterbu. Bestyrer Tendeland opplyser at grunnen til dette er at man ønsker å tilfredsstille forholdene for de 4 hester Bakkebø har, og for brukerne av disse. Det er imidlertid ikke meningen å etablere et ridesenter i kommunen.

Fra Kongsbo meddeles at Avlastningshjemmet har vært en suksess, og nå står et vernet verksted på ønskelisten sammen med et internat. Av Kongsbos elever var 15 med for første gang i industrileker for psykisk utviklingshemmede på Dagsrudheimen.

Telemark

Telemark Fylkes Daghjem i Kragerø, Kalstad Daghjem, er tatt i bruk og har nå 7 elever fra Kragerø og Bamle. Det er foreløpig blitt en skole med daghjem, mens det hele er planlagt å være daghjem med undervisning. Det er videre planlagt et internat, slik at det skal bli 16 elever ved institusjonen. Det er imidlertid noe uklart når internatet kan bygges. Den offisielle åpning av Kalstad Daghjem ble gjenstand for en svær presseomtale lokalt, og Kragerø Blad har som overskrift: «Et instrument for bedre integrering i samfunnet».

Vestfold

Vidaråsen landsby i Andebu skal igjen utvide, og landsbyen søker om godkjenning for å ta i bruk nye familiehus med 5 plasser. Sykehussjefen i fylket har innstilt på at tillatelse blir gitt, og dette blir da i tilfelle hus nr. 7 på Vidaråsen.

Tønsberg Blad meddeler at fylkesutvalget forleden kveld benyttet hastverksparagrafen og vedtok planen for et nytt vernet arbeidstilbud for psykisk utviklingshemmede i Sandefjord, i første omgang med plass til 9 arbeidstakere.

Østfold

På Østerbo venter man å få sportsplassen ferdig i løpet av våren, men anlegget er blitt dyrere enn først antatt. Kr. 186 000 er samlet inn, kr. 6 000 er egeninnsats og ellers foreligger tilskudd fra STUI, Halden kommune og Østfold fylkeskommune. Fylkeskomitéen for åndssvakeomsorgen i Østfold har søkt kommunen om et reisetillegg, som man håper å få innvilget.

Løvstad treningsverksted i Rygge er nå kommet under tak og regnes med å bli ferdig på forsommeren. Samtidig skal et vernet pensjonat for 8 stykker være ferdig på Øreåsen, slik at det også blir et bosted til voksne psykisk utviklingshemmede i distriktet. På Løvstad skal elevene lære å fungere i arbeid, fritid og i bosituasjon. Foruten verkstedet skal det være en øvelsesleilighet med kjøkken, vaskerom og stue, hvor elevene skal lære å stelle for seg selv. Distriktsbestyrer Terje Hermansen skal bestyre Lyngrabben, Løvstad og det vernede pensjonat på Øreåsen.

Fru Bjørg Hansen, formann i Østsiden Åndssvakehjelp, forteller at over kr. 110 000 er gitt til Bratlia og Østerbo, til anskaffelse og drift etter at fylket overtok for Østerbos vedkommende til trivselstiltak for fritidsklubber for elevene. På jubiléet i mars overrakte Åndssvakehjelpen en sjekk på kr. 5000 til innkjøp av havemøbler for sommerstedet i Engelsviken. Hun fremholdt at selv om fylket og staten skal stå for den økonomiske side av driften, er det store oppgaver for hjelpevirksomhet når det gjelder å skape trivsel — såvel for elever som for funksjonærer — og ellers hjelp til litt ekstra utenom det vanlige.

Oppland, Hedmark

Hjertebo på Gran var 20 år forleden, og jubiléet ble da markert for innbudte som er spesielt knyttet til hjemmet. 25 barn har der sitt hjem og lever i en familie sammen med voksne. Drivkraften fremfor noen annen når det gjelder Hjertebo har vært Aly Aasmundrud, som foresto den første planlegging på en tid da hun selv var formann i Opplanddistriktet av Norges Røde Kors. Penger ble skaffet tilveie — ikke minst takket være frivillige organisasjoners store innsats, ble Hjertebo fullført. Ely Aasmundrud har også, som man vet, i mange år vært Oppland Fylkeskomitées representant i Samordningsrådet.

I Oppland arbeider man også øverst i fylket med planer, såvel i Sel kommune som Otta.

Sykehussjefen i Hedmark håper på nybygging neste år ved Åkershagan. Han regner med at en aktivitetsbygning skal stå ferdig i 1978. Ved planleggingen av utbyggingen gjør han oppmerksom på at en må finne ut hvem som skal bruke Åkershagan i fremtiden, når store grupper av barn som i dag er på Åkershagan går inn i vanlig skole. Det vil da bli flest voksne i institusjonen, og dette krever spesiell planlegging.

Bestyrerinne Helga Snapa ved Furubo har til Glomdalen uttalt ønske om bedre opplæringstilbud for de mest etterliggende pasienter ved hjemmet. Hun hadde erfaring fra Furubo for å påstå at også disse klienter bør få opplæringstilbud. Hvilke tilbud man skal komme med, kan være noe usikkert, men hun mente å kunne se resultater ved aktivisering med musikk.

Buskerud.

Drammens Tidende har en stor overskrift: «Austjord på Ringerike — nytt tilbud til de psykisk utviklingshemmede».

Det skal ha plass til 123 pensjonærer, beliggende på gården Austjord, ikke langt fra Hønefoss. Første byggetrinn kommer på ca. 10 millioner kroner. 4 paviljonger med plass til 36 pensjonærer. Hver paviljong er utstyrt med praktiske og gode soverom, opplæringsrom og kjøkken. Den skal være som hjem for dem som bor der, og de skal selv arbeide med å holde det i orden. Bestyrer Kopperud på Hjertelia skal forestå ledelsen på Austjord.

Norsk Folkehjelp har fått en stor gave fra fagforeningen ved Nøsted Brug i Drammen. Fagforeningen har forært Folkehjelpen sitt feriehjem, som i første rekke skal benyttes som rekreasjonssted for psykisk utviklingshemmede i Drammensområdet. Med feriehjemmet får Folkehjelpen et areal på omkring 150 dekar fin strandlinje og 12 hytter.

Oslo og Akershus

Helsevernet for psykisk utviklingshemmede i Oslo har overtatt tre eiendommer:

Smestaddammen dagsenter (tidl. Hestafivel), med plass til 10 voksne elever.

Øvreseter Videregående Skole, som i første omgang har plass til 12 elever.

Disse skal begge virke som avdelinger under Holmenkollen dagsenter.

Den tredje eiendom, en utvidelse ved Nordre Aasen sentralinstitusjon, med avdeling Solhaug i Ås kommune, er beregnet åpnet ca. 1. mai, for 15 klienter, 40—60 år, relativt kjekke psykisk utviklingshemmede.

Innstillingen fra Asker Røde Kors om opprettelsen av avlastningshjem i den gamle fødestuen er nå oversendt fylket, og man håper å kunne få hjemmet i drift allerede i begynnelsen av juni.

Dagligvarer i det beste utvalg
SØRLIS MATSENTER
Drøbak - Vannverksvn. 4 - Tlf. 93 01 69

A/S EKSAKT MASKINVERKSTED
2312 Ottestad — Telefon (065) 24 898

RASMUS SKÅR & SØNN
Aut. Byggmesterforretning
Telefon 86 036 — Stavanger

HUSEBØ SNARKJØP EFTF.
Alt i dagligvarer
Tlf. 55 186 - Madlamarka - Stavanger

SCANDIA SHIP-SERVICE
Inneh.: Thore B. Danielsen
MEK. VERKSTED
Rykene, telefon 35 205
Grimstad, telefon 40 095 - 40 088

ERLING HANGREY
Urmaker — Alt i Ur
Torget 2 — 3250 LARVIK — Tlf. 81 743

KVIKK MATSENTER
Alt i dagligvarer
Ternevn. 35 - Tlf. 90 578 - Stavanger

BOSS INDUSTRI
Mek. Verksted
Vågsbygd - Tlf. Kristiansand S. 11 795

MARTON OLSEN
Maskingravør - Alt i maskingraving
Pedersgt. 29 — Telefon 20 215
Stavanger

A/S AUTOR
Spesialverksted for:
Volvo BM - Entreprenørmaskiner
Hiab - Foco Kraner - Hydraulik
Larvik—Tønsberg — Telefon 82 356

NORSK PAPIRFOREDLING
Bokbinderi, Protokollfabrikk
og Kontorrekvisita
1700 SARPSBORG — Telefon 54 462

A. H. SLEIRE
Byggmester- og Entreprenørforretning
Kontor: Eigarnesveien 59 - Stavanger
Telefon: 27 701

BRISTOL KAFE
Tlf. 29 353 - Pedersbk. 1 - Stavanger

Benytt
SHELL BENSINSTASJON
Inneh.: K. Langeland & Co.
V. Strandgt. - 4600 Kristiansand S.
Telefon 22 767
Bensin - Service - Olje

JOHN STØLSVIK
Aut. Rørleggermester
Dusevikruten — Stavanger — Tlf. 41 211

VICTORS KOLONIAL
Alt i dagligvarer
Augelandsbk. 51 - Stavanger - Tlf. 85 764

OLAV N. ANDA EFTF.
ELEKTRISK FORRETNING
Kleppekrossen - Telefon 89 605
4060 KLEPPE

BOK & OFFSETTRYKK
Alt i trykksaker
Verdal - Tlf. 78 519

IVAR KVISTAD
Murmester
Verdal — Telefon 78 394

GUNNAR LENSBERG A/S
(Tidl. Andersen & Lensberg)
Tlf. 29 213 - 29 243 — 3170 SEM
Alt i graving — Opplessing og transport
Eget pukkverk

COMBI-FURULY
Telefon 10 396
COMBI-HAGA
Telefon 11 103
5400 STORD

KINGSRØD TRANSPORT A/S
LANGTRANSPORT INN- og UTLAND
Telex 19317 - Sarpsborg - Tlf. 56 550

SVEN MARTINSEN
Tlf. 53 556 - Vinkelvn. 5, Lande - Sarpsborg
Alt i Markiser - Persienner og Rullegardiner

SØGAARD VARETREKK
Postboks 55 — 3109 Lofts-Elk
Telefon Tønsberg 16 011

BTB SENTERET
Verdal — Telefon 78 960
Lada - Moskvitsch - Campingvogner

BRUK SPESIALISTEN!
All slags sandblåsing av glass, møbler og metaller — 25 års erfaring
TRYGVE ORFJELL
Normannsgt. 31. - Oslo - Tlf. 68 45 70

TORØD DAGLIGVARE
Kjeld Hansen
Ass. Landhandel
Torød — Telefon Tønsberg 22 360

VEKTERN BRASSERIE - Verdal
Dans: onsdag, fredag, lørdag, søndag
Mat - Øl - Vin — Antrekk: Ikke dongery eller utvasket fløyel - Selskapsrom - Selskapsmat - Bordbestillinger — Tlf. 79 234

J. NAVESTAD A/S
Maskiner og utstyr til
Kjøtt- og Fiskeindustrien
Vollsveien 38 — 1324 LYSAKER
Telefon (02) 53 29 70

OLA FOSSUM
Entreprenør
Verdal — Tlf. 78 725

ØKONOM MAT-CENTER
Tormod Femtehjel
Alt i Dagligvarer
Krusesgt. 41 - SARPSBORG - Tlf. 53 118

NICODEMUSSEN & CO.
Landhandel
Telefon (085) 53 171 — Golnes
9800 VADSØ

Tidens møbler...
KRISTIAN HØLLAND
MØBELFORRETNING
Telefon 61 613 — 4300 Sandnes

ROLF GROTH
Kjøtt og Pølsevarer
N. Bankegt. 6 — Telefon 1615
Halden

LARS T. VIGRE
SKOTØYFORRETNING
Sandnes — Tlf. 61 282

SALVE GAUSLÅ
Aut. Entreprenørforretning
4800 Arendal — Telefon 25 510
Spesialitet: **Brønnboring**

CASCO SKOFABRIKK A/S
Postboks 102, Halden - Tlf. (031) 84 430
Spesialitet: **Moccasinsydde sko - Cosy tøfler - Alt i ekte skinn**

BERG HANDEL
Alt i dagligvarer
Berg st. — Telefon 95 203

Sindre Drevsjø Snekkerverksted
Kjøkkeninnredninger
Dører - Vinduer - Furumøbler
Telefon Engerdal 6192

ROLF PERSSON - PØLSEMAKERI
1640 RÅDE — Telefon (032) 74 054
Leverandør av alle kategorier slakt ferdig partert etter ønske
PØLSER — PÅLEGG

ODDVAR EIKREM A/S
Aut. install.
Telefon (071) 47 711
6023 FISKARSTRAND

Arendals Fysikalske Institutt
Telefon 21 038 — Arendal

Borgundplater fra
PETTER VEGSUND & SØNNER A/S
Fiskarstrand — Telefon 47 756

Ta meget — Betal lite
ARENDAL TEKSTILHUS
Telefon 24 778

OTTO JOHANSEN A/S
Alt i Herre- og Ungdomsklær
Arendal — Telefon 21 122

VICTORIA HOTELL
6900 FLORØ

Kirkenes — Dokka — Stavanger — Bergen — Kongsberg
Lillehammer — Kristiansand S. — Egersund — Flekkefjord — Råde

BILREK.
Bjørn Rist & Co.
Telefon 1 574 - Kirkenes
Telegr.adr.: «Bilrek»
Opel - G.M.C. - Bedford - Vauxhall Chevrolet
Oljer - Bensin - Bilgummi - Rekvisita
Forsikring

FISKERNES SALGSLAG
Flekkefjord
Telefoner: Sentralbord 74 758 - Ordretelefon en gros 73 781 - Butikk 22 534

LANDS GJENSIDIGE BRANDKASSE
2870 DOKKA
Telefon 154
Avd.kontor: HOV - tlf. 251

AKTIESELSKAPET AUTO
Bilforretning
Audi- & Volkswagenforhandler
Lillehammer — Sentralbord 51 606

E. A. HENRIKSEN & SØNN A/S
Malerfirma
Telefon (05) 29 52 16 — 5032 MINDE

A. FREDRIKSENS EFTF.
Bakeri - Konditori
Flekkefjord — Telefon 22 546

VÅLAND DAMPBAKERI
Muségt. 46 — 4000 STAVANGER
Telefoner: (045) 21 710 - 30 197

AAS KAFETERIA - KIOSK
v/riksvei 10 (Drammen—Kongsberg)
38 km fra Drammen, 3,5 km fra Kongsberg
Småretter - Smørbrød - Kaffe - Camping
Anledning til fiske
Telefon Kongsberg (034) 32 142

Besøk
BOLLA KONDITORI
Skagen 14 — Stavanger — Tlf. 20 895

Bruk teppeunderlag
Vi har underlaget - Konkurrerende priser
Be om tilbud
A/S FJELLSÅ FILTFABRIKK
4401 Flekkefjord — Tlf. (043) 22 538

LARS GRØNVOLD
Byggmester & Entreprenørforretning
Lillehammer — Sentralbord 51 636

THORBJØRN TRONERUD
Aut. Rørleggerfirma
Egersund — Telefon 91 216

E. SOLBERG & CO. A/S
Råde - Telefon Moss 74 191
Alt i Jern- og Bygningsartikler

TH. GABRIELSEN
Transport — Spedisjon
Flekkefjord — Telefon 22 569

RAGNVALD TRYTI
Murmester
Sædalsveien 117 - 5044 Nattland
Telefon (05) 27 34 82
Nybygg — Reparasjoner — Vedlikehold

Torvastad - Åkrehamn - Sola - Landås - Levanger - Kongsvinger - Gressvik
Randaberg - Kopervik - Mandal - Sandefjord - Sogndal - Klepp

GUNDERSENS KAFFE
Byens beste
E. GUNDERSEN
2200 Kongsvinger

KONGSVINGER ELEKTRISKE A/S
Brogt. 16 — Telefon (066) 15 336
2200 KONGSVINGER

KOPERVIK RØRHANDEL
Rør- og Sanitærartikler
Aut. rørleggermester
Kopervik — Telefon 50 375

M. VETRHUS
Aut. elektrisk installatør
Sola — Tlf. 50 383

KARMØY AUTO SERVICE A/S
4250 Kopervik — Telefon 50 034
Motell — Kafeteria

EINAR GABRIELSEN
MØBEL- OG TREVAREFABRIKK A/S
4070 Randaberg - Telefon Stavanger 40 166
Spesialitet: Bo-kjøkken

EGIL TØSSEBRO
Byggmester
Øvre Kolstien 34 — Telefon 28 07 97
5030 Landås — Bergen

KLEPP SERVICESENTER
Inneh.: Odd Egeli
Esso Bensin — Olje — Service

GLASSMESTER SVERRE SALTVEDT
Alt i glass
Haugesund — Tlf. 24 286

REIDAR F. CHRISTENSEN
BAKERI & KONDITORI
Gressvik Telefon 27 202
Utsalg: Brogt. 17 Telefon 12 657

LANDBRUKSSERVICE
Brugt. 18 - Mandal - Tlf. 62 042
ZETOR TRAKTORER
Redskap for landbruk og anlegg

INDUMONT A/S
Mek. Verksted — Industriservice
Jernbanealléen 27 - 3200 SANDEFJORD
Telefon 64 195

NORD KARMØY SVEIS
4260 Torvastad - Tlf. Haugesund 39 971
Alt i lastebilutstyr

A/S LERUMS SAFTFABRIK
Tlf. 056/82 100, l. 52 - 483 - 5801 Sogndal
Kvalitetsprodukter i Saft og Syltetøy
Salg over hele landet. Lerums Safter og Syltetøyer er garantert rene naturprodukter, tilsatt kun sukker

SIVILINGENIØR
JOHANNES URHEIM
M.N.I.F. — M.R.I.F.
5801 Sogndal - Tlf. (056) 82 100 - 314 - 594
Rådgivande ingeniør i byggeteknikk
Prosjektering - Byggeleiing

TRYGVE J. SJØEN A/S
Byggfirma
4270 Åkrehamn - Telefon 55 567

Kongsberg — Hønefoss — Larkollen — Gjøvik — Moss — Trondheim
Ålesund — Nesbyen — Vennesla — Tønsberg

Fotograf
STRAND
Kongsberg

KONGSBERG
I nye moderne lokaler i byens sentrum finner De banken vår
Vi ser fram til Deres besøk
Hilsen
SANDSVÆR SPAREBANK

SVERRE BRODAHL
SPORT - CAMPING - FISKEUTSTYR
SKI - VÅPEN
Stabellsgt. 13 - Hønefoss - Tlf. 22 888

LYSKILDEN
Alt i Belysning - Godt utvalg i Smijern
Torvgt. 3, Hønefoss - Telefon 21 110

BRØDR. BALSTAD & CO.
Møbelforretning
Strandvn. 25 A — Telefon 24 198
Trondheim
Avd. STJØRDAL: Tlf. 95 520 - 95 378

KR. GÜNTHERS EFTF.
Blikkenslager
Spesialverksted for rustfritt stål
Moss — Telefon 52 049

MOR OG BARN A/S
Spesialforretning i Mammatøy og Barnetøy for 0—8 år
Skoggt. 8 — MOSS — Tlf. 54 288

NILS VIKEN
Nygard st. pr. Gjøvik
Assortert forretning

VESTFOLD FERDIGBETONG A/S
Inneh.: A. Rui
Ferdigbetong i alle kvaliteter
Tønsberg Telefon 13 927
Sandefjord Telefon 67 202

FINN HUNSTAD
Pelsevarer en gross
Dronningensgt. 11 A - MOSS - Tlf. 55 931

A. H. EIDAL
Moderne møbler — Radio — TV
Nesbyen

VENNESLA FYSIKALSKE INSTITUTT
Inneh.: Fysioterapeut Svein Haugland
Vennesla — Telefon 55 201

A/S TRONDHJEMS PAPIR- & PAPFABRIK
Trondheim — Telefon 20 706

ARTHUR M. SPERRE
Agentur — Kommisjon
Kirkegt. 25 - Telefon 21 032 - Ålesund

MATHISENS FOTO & RAMMEFORRETNING A/S
Alt i Foto og Ramme
Stoltenbergsgt. 10 — Telefon 11 401
3100 TØNSBERG

ROBERT VARPE TREVAREFABRIKK
Smidsrødvn. 87 - Tønsberg - Tlf. 21 345

BØRGE UNDHEIM
Hønseri
BRYNE — Telefon 84 355
Bankforbindelse: Time Sparebank
Postgiro 6 66 61

Karstein Skaftesmo & Sønn A/s
Maskinentreprenører
Namsos — Telefon 72 159

PER J. SKJERVAGEN
Gullsmed
7460 RØROS
Alt i premier

ANDERSSONS GARTNERI
Tlf. 19 325 - 7053 Ranheim
BLOMSTERHJØRNET
Håkon Jarlsgt. 2 - Tlf. 25 348 - 7000 Trondh.
Alt i blomster og dekorasjoner

MYSEN TRIKOTASJEFORRETNING
Vi har alt i garn og trikotasjevarer
Telefon 89 15 30 — MYSEN

VATNE LENESTOLFABRIKK
Telefon 25 - Vatne

SIVILINGENIØR
OLE HELMER SJO
M.N.I.F. — M.R.I.F
Rådgivende ingeniører i byggeteknikk
Bryne — Telefon 81 568

Besøk
HALDEN MØBELFORRETNING
ALT I MØBLER
Repslagergt. 19 (tidl. Dovre Skofabrikk)
Halden — Telefon 82 534

AREMARK SERVICESENTER
Inneh.: Øistein og Eilert Nordgård
Aremark — Telefon 99 206

JÆREN MUSIKK
Rogalands Piano & Musikksenter
Bryne - Tlf. 81 409
Avd.: Stavanger:
Ø. Holmegt. 28 — Tlf. (045) 32 220

SIGURD SAGEN A/S
Sagen Båt 30" — Sagen Båt 24"
4320 Hommersåk - Telefon (045) 79 102

SKOGMOS BILSERVICE A/S
Aut. British Leyland-forhandler
Cabbi og Cavalier Campingvogner
Spillum i Namdalen - Tlf. 73 214

KIRKEGATENS KJØTTHANDEL
Alt i Kjøtt — Flesk — Pølser
Kirkegt. 55 — **Ålesund** — **Tlf. 24 268**

LAADER BERG A/S
Postboks 1001 — 6001 ÅLESUND
Telefon 49 975 — Telex 42 875
Produksjon av plastmaskiner

TROMS KRAFTFORSYNING
TROMSØ

KNUT OFSTAD
Gullsmed
Namsos — Telefon 72 662

Greåker Glass- og Rammeforretning
Inneh.: Erling Jensen
Utfører alt i glassarbeide
Greåker — Tlf. 61 523

TVETERS BARNEKLÆR
Storgt. 7 - Kongsvinger - Tlf. 14 3 22
Vi selger kvalitetsvarer fra 0 til 12 år
Distriktets største utvalg

STEIN IVAR PEDERSEN
Ur - Optikk
Egersund — Telefon 91 507

MELLEMSTRANDS TREVAREINDUSTRI
MØBELPRODUKSJON
Vigrestad — Jæren
Telefon Vigrestad 87 130

KARL JOHANSGATENS BENSINSTASJON
Bensin - Oljer - Service
Sarpsborg — Telefon 53 506

LARS SØLAND & SØNNER A/S
Trevarefabrikk — Byggeforretning
Bygningsartikler
Lisleby. Tlf. Fredrikstad 17 257

O. FUGLESTAD
Alt i Kjøtt- og Pølsevarer
Elvegt. 2 — Telefon 91 230 — Egersund

HAVSØ KOLONIAL
Alt i Dagligvarer
Egersund — Telefon 91 448

TO-TAKTSERVICE A/S
Salg og Service av
Evinrude utenbordsmotorer
Askeladden Plastbåter
Pankovn. 6 — Ørebekk — Tlf. 27 633

Velkommen til
RISUM SERVICESENTER
Inneh.: Bjørn Heede
Vask - Olje - Smøring - Rekvisita
Halden — Telefon 84 496

TORVALD SÆTRE
ELEKTROINGENIØR
Strandvn. 10 — tlf. 26 1920
5031 Laksevåg

Jernkonstruksjoner - Oljefyringstanker
Dører og Porter - Trykktanker
Cyklonanlegg
EINAR ØGREY
Mek. Verksted
Vågsbygd - 4600 Kr.sand S. 1 Tlf. 12325

Ved besøk i TVEDESTRAND
anbefales min kafé
Trygve Arentsen & Co.
Bakeri og Konditori

EIGERØY SLIPP & BÅTBYGGERI
Egersund — Telefon 91 898
Reparasjoner av Stål- og Trefartøyer
Slipper fra 120 til 180 fot

HANS HAGEN
Mekanisk Verksted
Nye Teglverksvei 19 - 4600 Kristiansand S.
Postboks 1055 — Telefon 24 4 38 - 15 6 25
Postgiro 30 61 96
Bankgiro 9405.05.21367

FISKSENTRALEN A/S
Telefon 50454 — Porsgrunn

Besøk
ELVINE KAFETERIA
Marvikveien 2 b - 4600 KRISTIANSAND S
Telefon 26 880
Assortert middagsmeny
Hjemmeservering — Lokalutleie

Benytt - B.P. SERVICE
Innehaver: Asle Vedal
Bensin - Olje - Smøring - Vask
Larvik — Telefon 84 877

SANDSJE MEK. VERKSTED
Inneh.: Skorge og Kleppan
3160 STOKKE — Telefon 36 340
Fabrikasjon av:
Trebearbeidingsmasker og Verktøy

TEAM ELECTRIC A/S
Telefon 51 350 — Porsgrunn

LILAND TEXTILHUS
Jernbanegt. 11—13 — Telefon 50 873
3900 PORSGRUNN

KRISTIANSUND SERVICESENTER
Bensin — Olje — Service
Avis Bilutleie — Polar Campingvogner
Kristiansund N. — Telefon 74 293

NOREMA A/S
Sentralbord 25 090 — Vangsveien 100
2300 HAMAR

ARNE LANGELAND & CO.
Spesialforretning i Radio/TV
6010 Spjelkavik — Telefon 40 052

T. LARSEN & SØNN
Blikkenslagermestre
Ventilasjonsentreprenør
6010 SPJELKAVIK — Telefon (071) 41 295

A/S BYGGTEKNIKK
Kjøbmannsgt. 8 — Sentralbord 20 080
Trondheim

MELØEN MEK. VERKSTED
Kristiansund N. — Tlf. 71 838
Monteringer og Motorreparasjoner

MØBLER OG BÅTINNREDNING
Vi utfører innredning på alle typer båter
Storveien 25 - Tlf. 27 180 - Gressvik

ODDSTØL RADIO
Spesialforretning i Radio og TV
KRISTIANSUND N.
VELG KVALITET — VELG PHILIPS

KLOSTER ELVERHØY
ENTREPRENØRFORRETNING
2300 Hamar

BOWLERS STEAK HOUSE
Kirkegt. 7, Kristiansand S. - Tlf. 29 009
Godt spisested!

FINN MALTERUD
Gjøvik — Telefon 72 125
Volvo-forhandler

SENTRUM BILLAKKERING A/S
Førsteklasses fagarbeide
Kreftingsgt. 46 — Drammen
Telefoner 83 70 09 - 83 71 12

A/S TRE OG FLIS
Alt i Gulvbelegg — Parkett
Blomsterdalen — Telefon 76 674

A/S CURINGSENTRALEN
Strandgt. 3/5 — Gjøvik
Sentralbord 74 0 09

Besøk
FURULUND KRO
God og rimelig hjemmelaget mat
Stokke — Telefon 36 237

Framnes Grillkiosk
Telefon 61 891 - Sandefjord
Skjellhuset Grillbar
Telefon 70 160 - Sandefjord
Karl Hem & Co.
Kylling - Hamburgere - Koteletter - Ships
Pølser - Mineralvann etc. - Tobakk

TEIGENS MASKINFORRETNING
Landbruksforretning - Reservedeler
Steinkjer — Telefon 61 194

WILLY DREYER
Aut. Rørleggerforretning
Vann — Varme — Sanitær
Telefon 62 165 — Sandefjord

AGDER METALLVAREFABRIKK
Stenklev, Arendal — Tlf. 21 227

For god — nvbrent kaffe
Legg veien om
KAFFESPESIALEN
Storgaten 11 - Sandefjord - Tlf. 62 555
Husk kaffe-automaten
Den står til tjeneste døgnet rundt

A/S STOKKE PUKKVERK
Stokke — Tlf. 327
Pukk - Singel - Veigrus

CAMPELENS NOT- OG TRÅLERVERKSTED A/S
Lasse Damgård
Egersund — Tlf. 90 370 - 91 295

Siv.ing. Arve Snuggerud & Co.
Storgt. 20 — GJØVIK — Tlf. 73 528

DRANGEID SNARKJØP
Alt i Dagligvarer
Flekkefjord — Telefon 22 763

KOBBERVIKDALENS PUKKVERK
HOLMENS GRUSTAK
Inneh.: Erling K. Holmen
Drammen - Tlf. 81 88 10 - 81 88 11

L. A. LARSENS PAPIRINDUSTRI
Sentralbord 22 368 — Flekkefjord

Fredrikstad — Stavanger — Verdal — Namsos — Lillehammer — Arendal
Hamar — Lofts-Eik — Asker

EINAR BRÅTHEN
Alt i kjøtt - Pålegg og Pølsevarer
Selbak Torg — Telefon 14 103
1650 Sellebakk

MØBLER & LYS A/S
Alt i Møbler og Lamper
Sellebakk — Tlf. 14 341

JOHAN SANENGEN A/S
Glassmesterverksted — Glass-sliperi
Thorbjørnsensgt. 17
Tlf. 12 501 — Fredrikstad

STAVANGER RØKERI
Stavanger — Telefon 23 584

TORBJØRN GRANDE
Byggmester
Verdal — Telefon 78 612
Privat Steinkjer 43 158

HOTELL KRONEN
Lillehammer - Telefon 51 600
Dronningensgt. 5-7 — Telefon 62 286

MATHISENS SNEKKERVERKSTED
Dører — Vinduer — Trapper
Eikvn. 62 — Telefon 16 132
3109 LOFTS — EIK

H. O. SANDBERG A/S
Blikkenslagerforretning
Telefon 72 149 - Privat 72 262 - Namsos

Benytt
SAMFUNNSKAFEEN
Et hyggelig og godt spisested
Namsos — Telefon 72 556

ARNOLD ANDREASSEN
Murmester
7800 NAMSOS — Telefon 72 257

EVENSEN & EVENSEN
Aut. Entreprenørforretning
ALT I MUR - TRE - BETONG
Tlf. 52 147 — Lillehammer

KARL HOLM
Slakter og Pølsemakerforretning
Arendal — Tlf. 21 134

BERNHARD SLOTTEMO
Malerforretning
GULVBELEGG
Verdal — Tlf 78 382

MIN GULLSMEDFORRETNING
finner De i Wesselgården I Asker sentrum.
Velkommen til et besøk i en hyggelig forretning. Reparasjoner utføres.

ASKER GULL OG SØLV
Gullsmed Fr. Claudi — Tlf. 78 10 84

GARDINER — TEPPER
SVELLAND
Byens utstyrsmagasin
Haraldsgt. 140 - Haugesund - **Tlf. 21 222**

FAVORITT
Breidablikkgt. 56 - Haugesund - Tlf. 24 971
Alt i Blomster
Frukt - Sjokolade - Blader

H. M. WRANGELL & CO. A/S
5500 HAUGESUND

BRØDR. MYRHAUGEN
Murmestere
Trones — Telefon 63 018
SANDNES

K. BJØRKEN
BAKERI og KONDITORI
7630 ÅSEN — Telefon (076) 86 174

LØVÅS MEK. VERKSTED
Lura - Sandnes - Telefon 61 378
Produksjon av Containere

DRAMMENS SVEISEVERKSTED
Bjørnstjerne Bjørnsonsgt. 104 - Drammen
Telefon 81 91 90
ALT I SVEISEARBEID
Utleie av mobilkran

AUSTAD SUPERMARKED
Rolf Larsen
Drammen — Telefoner 81 85 95 - 81 85 96

BERGH'S METALL
Skiltfabrikk
Tollbodgt. 22 - DRAMMEN - Tlf. 83 26 26

ODD FELLOW
mottar sluttede selskaper — Brylluper
Bisettelser — Mottagelser etc.
Engene 6 - 3000 DRAMMEN - Tlf. 83 53 89

Ronsenprodukter i rikholdig utvalg får De hos
THV. ENDERUD & CO.
«Ronsensentret» Storgt. 1, Telefon 21 388
Hønefoss
Ellers alt i røkesaker, konfekt og lesestoff
Distriktets eneste aut. Ronson-Service

LIGO SHOPPING A/S
DRAMMEN — Sentralbord 82 21 81

A/S SANDNES STØPERI
Sentralbord 64 500 — Sandnes

Fevangs Anker Batteriservice
Alt i Batterier og Radiatorer
Sandefjord — Telefon 63 274

A/S UNITON
Alt i Maling og Lakker
Haugesund — Telefon 23 152

SKOTØYMAGASINET
Telefon 3076 — ÅRNES
Skotøy — Herreekvipering
Sportsartikler — Møbler

MOSJØEN SKOTØYMAGASIN
C. M. Havigsgt. 14 - Tlf. 70 251
ALT I SKOTØY
Mosjøen

EIVIND J ALHAUG
ENTREPRENØR
Hamar — Tlf. 22 954

EINAR ØVERLI
TRELASTHANDLER
Hamar — Tlf. 23 692

BRØDRENE GALGUM SNEKKERVERKSTED
Dører og Vinduer
Spesialitet: Stjernevinduer
Telefon 065/33 203 — 2310 STANGE

JØRGEN HELLAND
Byggmester
Hafrsfjord — Stavanger — Tlf. 55 332

STÆRKEBYE TRYKK
Alt i trykksaker
3051 Mjøndalen - Tlf. Drammen 82 62 56

Glassmester REIDAR HESLER
Stasjonsveien 39 — Strømmen
Telefon 71 29 16
Kunst- og Bygningsglassmester

WOLD & HANSEN
Lerdalsgt. 21 - Strømmen
Telefon 71 22 67
Blikkenslageri - Alt i bygningsarbeide

KLAUS LANGSHOLDT
Aut. Rørleggerfirma
1700 Sarpsborg — Telefon 53 9 88

STANGE ELEKTRISKE
Elektrisk forretning
Aut. Installatør
Telefon 31 614 — Stange

SVERRE MAGNUS GISET A/S
Optiker
Hamar — Tlf. 21 230

IVAR HJELLE
Byggmester
Volldalsberga 21 - Ålesund - Tlf 25 816

De får mange tips ved en rundtur i vår forretning. — Gå innom
SIG. BERGERSEN
Nittedalsgt. 19, Lillestrøm, Tlf. 71 13 03
Glass - Stentøy - Kjøkkenutstyr - Damevesker - Parfyme - Leketøy

E 6 CARAVAN SENTER A/S
ved Busstorvet
Alt i camping og fritidsutstyr
1700 Sarpsborg — Telefon 56 354

LARS E. TENNØE
ASS. FORRETNING
6270 BRATTVÅG — Telefon 3

BENYTT
Geo Selskapsmat
GEO VARESENTER
Åsgårdstrand - Telefon 81 004

OLAVSENS ELEKTRISKE
Aut. Installatør
Fredrikstad — Telefon 15 275

A/S DANTHERM
Varmluftaggregater
Tønsberg — Telefon 12 121

HUMLEN INDUSTRI A/S
6020 Vegsund
Telefon Ålesund 41 360

Mange bauger fører til Fredrikstad
Linjeagenturer — Skipsmeglere
MØRCKS EFTERFØLGERE A/S
Fortolling — Spedisjon
Postboks 3 — 1601 Fredrikstad
Tlf. 15 800 - Telegr.adr.: «Just»

TORP BENSIN OG SERVICE
ERLING EKEDAL
Bensin - Olje - Vask - Smøring
Fredrikstad — Tlf. 14 189

Gullsmed
EILIF RYDENG
9300 Finnsnes — Tlf. 18
Fører alt i premier

FUGLEVIK MATSENTER A/S
Alt i Dagligvarer
Fredrikstad — Tlf. (032) 40 992

BARDA HOBBY A/S
Alt i Hobby og Leketøy
1600 FREDRIKSTAD — Telefon 16 340

REKKEVIK BRUK A/S
Listverkhøvleri
3260 Ø. HALSEN — Telefon 85 310

E. NORBOTTEN A/S
STEINKJER
Telefon sentralbord (077) 61 170

SUND AUTO A/S
Telefon 25 545 — Ålesund

ILSTAD & PEDERSEN A/S
BYGGMESTERFIRMA
Bodø — Telefon 21 449
Nybygg og Reparasjoner

A/S SERVICE
Ålesund — Telefon 21 517
Radio — TV

AUDNA BRUK
Alt i trelast for nybygg og reparasjoner
Sør-Audnedal — Telefon 65 140

AUSTVOLL MØBELFABRIKK
Sandnes — Tlf. 62 349
Overfalsede skapdører

OSCAR VISTE & CO.
5700 VOSS — Telefon 11 054
KOBBER- og BLIKKENSLAGER
Nybygg og Reparasjoner

Hundhammer Eskefabrikk A/S
Konditoresker — Smørbrødesker
Trådstiftesker — Fittingesker
Meieriemballasje
Mariero — postadr. 4010 Stavanger
Hillevåg - Tlf. Stavanger 86 503, 90 385

BOLIG CONSULT A/S
Pedersgt. 16 - Stavanger - Telefon 20 240
Salg av Peiser og Kaminer

EINAR DANIELSEN A/S
Gullsmed
Keiser Wilhelmsgt. 25
Ålesund — Telefon 21 985

RYGG MASKIN A/S
Autorisert Entreprenørfirma
Randaberg - Stavanger
Telefoner: 40 660 - 41 811

OSVALD AARSHEIM
Mek. Verksted
Forus - Stavanger — Telefon 78 275

JONAS H. MELING
Landbruksprodukter
Brattebergsgt. 25 - Stavanger
Sentralbord 32 074

HJ. KVAM SNARKJØP
Alt i Dagligvarer
Telefoner 22 845 - 30 884
Fr. Nansensvn. 42 — Stavanger

ERLING HALVORSEN
Entreprenørforretning
Avd. Bergsgt. 22 - Stavanger - Tlf. 28 749

TJØSTHEIM & CO.
ENTREPRENØRFORRETNING
Spes.: Undervannsarbeide
Ø. Holmegt. 30 - Stavanger - Tlf. 29 237

TRANBERG A/S
4000 Stavanger — Sentralbord 29 086
Skipselektrisk materiell

HARALDS CONDITORI
Byr det beste!
Ramsøegården — Stavanger
Telefoner: 29 723 - 29 802

TORGER NAVERSEN
Aut. Rørleggerbedrift
STAVANGER
Telefon 23 383

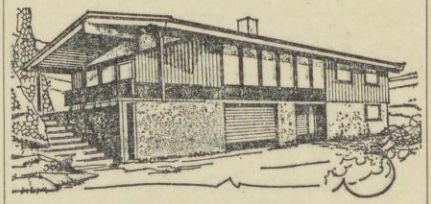
Lars A. Koppen
Bølerskogen 48

OSLO 6

Utgiver:
SAMORDNINGSRÅDET FOR ÅNDSSVAKESAKEN I NORGE
~~Postboks 187 — 1324 LYSAKER~~
Returadresse: **AUG. HANSSENS FORLAG**
ØVRE SLOTTSGT. 5, OSLO 1
SOR's adresse: Torggt. 10, Oslo 1

AASMUND SOLLID
Tømmermester og Entreprenørforretning
Administrasjon — 9250 Bardu
Postboks 220 — Telefon 168
Avd. Ofoten—Ankenesstrand. Teknisk avd.
Telefon Narvik 56 296
Avd. Tromsø, Fergevn. 4, telefon 98 381
Bankforbindelse:
Bardu Sparebank
Narvik Handelsbank A/S
Postgiro 8 54 54

TORJUS TORJUSSEN A/S
Aut. Byggmester- og
Entreprenørforretning
Telefoner (045) *32 070
Lønvoldsgt. 28 - 4000 Stavanger

Arkitekttegnet typehus i alle størrelser

SKI BYGG
Telefon 87 19 60
Bygningsartikler

ROSSABØ SNARKJØP
Alt i Dagligvarer
Salhusvn. 163 - Tlf. 24 475 - Haugesund

Grafia Boktrykkeri, Oslo